

Samoilenko O. The Code of laws of the Russian Empire – a memorial of juridical thought of XIX century

This article is devoted to the unique systematization of legislation – the Laws of the Russian Empire. The basic reasons for the establishment of the Code have been analyzed. It was a collection of the current legislative acts placed in thematic order. “Laws of the Russian empire” was published in 1832. January 31, 1833 it was announced the current source of law beginning from January 1, 1835. The structure of the Code was determined by M. M. Speranski and included eight major departments distributed in 15 volumes. The Code was republished in 1842 and 1857, later there were republished only individual volumes and laws, that were adopted between new editions of the Code, were contained in the “Supplement to the Code.” According to M.M. Speranski, the Code was to be a general structure of laws, but it did not serve all branches of law. The Code first formulated and summarized many legal concepts. The Code contributed to the formation of the legal system and had a significant impact on the development of jurisprudence. The article reveals both achievements and drawbacks of the Code: imperfection, archaic current Russian legislation, incorporative form of systematization etc. It was discovered its importance for Ukraine: the use of General-law showed that many general rules conflict with traditional norms of law that developed in Ukraine. Therefore, the second edition of the Code in 1842 included provisions that were introduced for use only in Chernihiv and Poltava provinces. Those standards were 53 from 3979 articles.

Keywords: Code of Laws of the Russian Empire, the law, customary law, systematization of legislation, incorporation, codification.

УДК 321 (091); 340 (091); 340.13

І. В. МУЗИКА

кандидат юридичних наук

**НОРМАТИВНІ АКТИ ЦК КПРС ТА ЦК КПУ В СИСТЕМІ
ДЖЕРЕЛ ПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ РСР ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ**

Стаття є спробою розглянути нормотворчість керівних партійних органів СРСР та УРСР як одну з форм нормотворчості та правотворчості, охарактеризувати види нормотворчості керівних партійних органів, висвітлити роль і місце нормативних актів ЦК КПРС та ЦК КПУ в системі джерел права УРСР повоєнного періоду.

Ключові слова: історія права, система джерел права, нормативні акти ЦК КПРС та ЦК КПУ, юридична сила, нормотворчість, правотворчість, Українська РСР.

Музыка И. В. Нормативные акты ЦК КПСС и ЦК КПУ в системе источников права Украинской ССР послевоенного периода.

Статья является попыткой рассмотреть нормотворчество руководящих партийных органов СССР и УССР как одну из форм нормотворчества и правотворчества, охарактеризовать виды нормотворчества руководящих партийных органов, осветить роль и место нормативных актов ЦК КПСС и ЦК КПУ в системе источников права УССР послевоенного периода.

Ключевые слова: история права, система источников права, нормативные акты ЦК КПСС и ЦК КПУ, юридическая сила, нормотворчество, правотворчество, Украинская ССР.

Muzyka I. V. Regulations Central Committee of the Communist Party of the USSR and the Central Committee of the Communist Party Ukrainian SSR in the system of legal sources of Ukrainian SSR post-war period.

The article is an attempt to consider rulemaking governing of the Communist Party of the USSR and the Ukrainian SSR as the form of the rulemaking and of the law-making, to characterize types of rulemaking governing party, to highlight the role and place regulations Central Committee of the Communist Party of the USSR and the Central Committee of the Communist Party Ukrainian SSR in the system of legal sources of Ukrainian SSR post-war period

Key words: *history of law, the system of sources of law, regulations of the Central Committee of the Communist Party of the USSR and the Central Committee of the Communist Party Ukrainian SSR, legal force, rule-making, law-making, Ukrainian SSR.*

За роки незалежності України характеристики обсягу і змісту категорії «система джерел права» в її сучасному розумінні присвячено чимало праць вітчизняних правознавців. Зокрема, Н. М. Пархоменко вирізняє такі основні принципи побудови системи джерел права: структурність, системність і ієрархічність. Уявляється слушною думка дослідниці про те, що юридична сила норм права, вміщених у джерелах права, є похідною від юридичної сили акта, а ієрархічність норм права визначається їх джерелом і нічим іншим¹.

Основними ознаками сучасної системи джерел права, на думку Л. А. Луць, є: 1) система джерел права – це зовнішня форма системи права; 2) первинним елементом її є нормативно-правовий припис, через який формалізується та об'єктивується норма права; 3) нормативно-правові приписи взаємопов'язані та взаємоузгоджені; 4) вона є поліструктурним утворенням; 5) структурними частинами системи джерел права є: нормативно-правові інститути, нормативно-правові галузі та інші системні утворення; 6) вона є нормативно-правовою організацією, необхідною для забезпечення правового регулювання в будь-якому суспільстві; 7) нормативно-правові приписи об'єктивуються у відповідних зовнішніх формах права; 8) має динамічний, значною мірою суб'єктивний характер (залежить від діяльності суб'єктів правотворчості)².

Відповідно до цього Л. А. Луць під системою джерел права розуміє комплекс взаємопов'язаних і взаємоузгоджених нормативно-правових приписів, які об'єктивовані у відповідних зовнішніх формах та утворюють нормативно-правову організацію, необхідну для забезпечення правового регулювання в будь-якому суспільстві³.

Слушною є думка Н. Хомюка, який первинним елементом системи джерел права вважає саме нормативно-правовий припис, оскільки він є мінімальною неподільною одиницею і відображає норму права, яка об'єктивується у різних джерелах права. Нормативно-правовий припис на відміну від норми права, яка становить логічну конструкцію, є логічно та граматично завершеним та об'єктивованим назовні судженням⁴.

Офіційна точка зору на систему джерел права СРСР знайшла своє відображення у праці Н. Є. Садохіної, яка зазначає, що джерелами права на різних етапах існування радянської правової системи офіційно визнавалися нормативно-правовий акт, нормативний договір і звичай, а також фактично й судова практика та доктрина⁵.

Разом з тим особливості системи джерел права в Українській РСР тривалий час комплексно не досліджувалися. Існуючі уявлення про зміст і обсяг категорії «система джерел права», на жаль, не віддзеркалюють особливостей системи джерел права радянського періоду, зокрема, системи джерел права Української РСР повоєнного періоду. До сьогодні немає однозначної відповіді на низку питань, що стосуються нормотворчості керівних партійних органів СРСР та УРСР. Досі вітчизняні дослідники не дійшли чіткого розуміння правового статусу керівних органів КП(б)У–КПУ, за умов зрощення партійного й державного апарату в СРСР та УРСР, чи як органів, які де-факто мали статус державних органів, чи як громадської організації.

Важливою причиною цього є неоднозначне розуміння поняття «джерело права». Насамперед це зумовлено тим, що теоретичні дослідження ієрархії джерел права тривалий час здійснювалися переважно з позицій юридичного позитивізму. Право розумілось як владний припис держави, яка у відповідності до офіційної державної ідеології вважалася виразником волі правлячого класу, згодом, після прийняття Конституції СРСР 1977 р. та Конституції УРСР 1978 р. – виразником волі народу (ст. 2). Тому в науковій літературі система джерел права переважно ототожнювалася з системою нормативно-правових приписів, що містилися в нормативно-правових актах, виданих державними органами.

Іншою вагомою причиною є імітація правлячою комуністичною верхівкою «народовладдя», за кулісами якого керівні органи компартії виступали основним ідеологом та творцем правової політики держави. Зокрема, у доповіді про проект Конституції СРСР 1977 р. на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради СРСР Л. Брежнев назвав помилковими пропозиції передати державні функції безпосередньо партійним органам й наділити Політбюро ЦК КПРС законодавчою владою⁶. Незважаючи на те, що офіційно партійне керівництво відмовилося прийняти цю пропозицію, сам цей факт свідчить про наявність таких прагнень.

Ще однією причиною, що багато в чому зумовила викривлене сприйняття правової реальності УРСР повоєнного періоду можна вважати обмеженість публічної інформації щодо нормотворчої діяльності КПРС та Компартії України. Це пояснюється тим, що більшість нормативних актів ЦК КПРС та ЦК КПУ не були оприлюднені. Лише частина з них публікувалася у періодичних виданнях та у журналах ЦК КПРС «Коммунист» (до 1952 р. «Більшовик»), ЦК КПУ «Комуніст України», «Известия ЦК КПСС» (видавався 1989–1991 рр.). Частина згодом увійшла до збірки «Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК» та публікувалася в «Справочнике партийного работника». Значна частина неопублікованих нормативних актів зберігається в архівосховищах України та Росії.

Як зазначає А. Б. Венгеро́в, на попередньому марксистсько-ленінському етапі вітчизняної історії системоутворюючим фактором виступав тип права, його прив'язка до соціально-економічного ладу, до типу держави. Завдяки цьому право соціалістичного суспільства мало чітку системну характеристику.

Система соціалістичного права давала змогу владним структурам усувати політичних опонентів та інакомислячих, встановлювати державну ідеологію тощо. Її залежність від економічних відносин чітко простежувалася⁷.

Як уявляється, видом нормотворчості керівних органів КППС та КП(б)У-КПУ, були акти керівних партійних органів та їх спільні акти з державними органами й громадськими організаціями, які є специфічною формою, що реалізувалася як самостійно, так і спільно з органами державної влади і управління.

Доволі дискусійним є також питання щодо ролі та класифікації таких актів залежно від участі в нормотворчій діяльності державних органів. Зокрема, матеріали протоколів засідань Політбюро ЦК КППС і Політбюро ЦК КПУ дають чіткі уявлення про передвирішення цими керівними партійними органами питань, що згодом мали бути врегульовані актами державних органів та громадських організацій.

Спільна нормотворчість державних органів і громадських організацій викликає особливий науковий інтерес, як для вивчення рівня партійного контролю за діяльністю державних органів із виконання настанов партійних органів (наприклад, постанова Центрального Комітету КПУ, Президії Верховної Ради Української РСР і Ради Міністрів УРСР «Про організацію виконання постанови Центрального Комітету КППС, Президії Верховної Ради СРСР і Ради Міністрів СРСР від 19 березня 1981 року № 292 «Про дальше підвищення ролі Рад народних депутатів у господарському будівництві» від 28 квітня 1981 року № 221)⁸, так і з точки зору реалізації завдань внутрішньої і зовнішньої політики КППС (постанови «Про проведення збирання врожаю і заготівель сільськогосподарських продуктів у колгоспах, МТС і радгоспах Української РСР у 1956 р. від 29 червня 1956 р. № 731⁹; «Про невідкладні заходи по подоланню відставання шахтного будівництва в Українській РСР» від 8 жовтня 1956 р. № 1400¹⁰; «Про заходи по поліпшенню організації матеріально-технічного постачання народного господарства» від 23 травня 1958 р. № 565¹¹ та багато інших).

Видами нормотворчості керівних партійних органів за формою є – первинна (первинне врегулювання найважливіших суспільних відносин) та поточна (повсякденний процес прийняття, зміни, скасування нормативних приписів) нормотворчість. Свої нормотворчі функції керівні партійні органи здійснювали двома способами.

Перший спосіб – безпосереднім виданням обов'язкових нормативних актів¹². Наприклад, постанова ЦК КПУ про посилення цензури (1969 р.), в якій, зокрема зазначалося: «ЦК КП України постановляє: 1. Постанову ЦК КППС від 7 січня 1969 р. «Про поліпшення відповідальності керівників органів преси, радіо, телебачення, кінематографії, установ культури і мистецтва за ідейно-політичний рівень матеріалів, що публікуються, та репертуару» прийняти до керівництва і неухильного виконання. 2. Зобов'язати Міністерства культури та вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Комітети по пресі, по кінематографії та по радіомовленню і телебаченню при Раді Міністрів УРСР, президію Академії наук УРСР, ЦК ЛКСМУ, правління това-

риства «Знання» УРСР, Спілки письменників, журналістів, художників і композиторів та інші організації і відомства, які займаються видавничою і творчою діяльністю, вжити конкретних заходів щодо поліпшення керівництва друкованими органами і видавництвами, театрами, кіностудіями та іншими закладами культури і мистецтва, маючи на увазі підвищення ідейно-політичного і професійного рівня їх діяльності, значне поліпшення роботи по добору, розстановці і вихованню кадрів у дусі партійності, принциповості, високої відповідальності перед партією і народом. 3. Звернути увагу керівників органів преси, видавництв, радіо, телебачення, установ культури і мистецтва на їх персональну відповідальність за ідейно-політичний зміст матеріалів, які рекомендуються до друку, демонстрації і публічного виконання. Вжити заходів до зміцнення висококваліфікованими, авторитетними і принциповими людьми редакційних колегій журналів, особливо літературно-художніх, газет, радіо і телебачення, редакційних і художніх рад видавництв, установ культури і мистецтва, активізувати їх діяльність по відбору і підготовці матеріалів, сценаріїв, п'єс та інших творів, призначених до опублікування. 4. Запропонувати творчим спілкам та їх партійним організаціям розробити систему заходів, які б передбачили підвищення громадської відповідальності діячів літератури і мистецтва за ідейну спрямованість і художню майстерність творів. Партійним організаціям і керівникам творчих спілок посилити ідейно-виховну роботу серед творчих працівників, докорінно поліпшити вивчення комуністами, всіма митцями марксистсько-ленінської теорії, давати рішучу відсіч тим, хто намагається пропагувати у своїх творах і в усних публічних виступах антипартійні погляди і судження. Періодично заслуховувати на секретаріатах, правліннях, партійних зборах і засіданнях бюро звіти як редакційних колегій, редакційних і художніх рад, так і окремих творчих працівників. 5. Редакціям газет «Радянська Україна», «Правда України», «Робітнича газета» і «Сільські вісті», журналу «Комуніст України» поліпшити висвітлення літературно-мистецького життя республіки, постійно інформувати громадськість про досягнення літератури і мистецтва Української РСР, братніх народів Радянського Союзу, інших соціалістичних країн, з принципових партійних позицій оцінювати твори, що публікуються, виступати проти будь-яких проявів буржуазної ідеології. 6. Зобов'язати партійні організації редакцій газет, журналів, радіо і телебачення, видавництв, кіностудій, установ культури і мистецтва постійно турбуватися про підвищення ідейно-політичної підготовки кадрів, створювати у своїх колективах обстановку високої вимогливості, принциповості, творчого пошуку, самокритичності, яка б виключила можливість появи ідейно незрілих, слабких у художньому відношенні творів. 7. Обкомам КП України, міністерствам і відомствам, ЦК ЛКСМУ розглянути і здійснити заходи по підвищенню відповідальності керівників органів преси, радіо, телебачення, кінематографії, установ культури і мистецтва за ідейно-політичний зміст матеріалів, які публікуються. Зобов'язати обкоми КП України організувати обговорення цієї постанови на партійних зборах в ідеологічних установах, творчих спілках, у редакціях газет, журналів, радіо і телебачення, видавництвах, кіностудіях, театрах та інших установах культури»¹³.

Інший приклад – постанова ЦК КПРС «Про задачі партійних організацій в проведенні хлібозаготівель» від 11 липня 1966 р., в якій, зокрема, зазначалося: «ЦК компартій союзних республік, крайкоми, обкоми і райкоми мають провести в парторганізаціях колгоспів і радгоспів необхідну політичну й організаційну роботу, яка забезпечить неухильне дотримання вимог партії при проведенні заготівель хліба. Потрібно встановити суворий контроль за виконанням плану хлібозаготівель як в цілому, так і по кожній культурі, забезпечити найсумлінніше ставлення керівників господарств до надпланового продажу державі надлишків зерна»¹⁴.

Другий спосіб – прийняття спільних актів з державними органами та громадськими організаціями¹⁵.

Те, що акти КПРС є джерелами права, доволі переконливо довів С. А. Токмін у своїй кандидатській дисертації «Партійные акты в системе источников советского права», захищеної у квітні 2016 р. в Омському державному університеті ім. Ф. М. Достоєвського. Зокрема, він зазначав, що приписи партійних актів і з точки зору форми, і з точки зору їх змісту можуть бути віднесені до норм права, є джерелами права і утворюють ієрархічну систему. Норми партійних нормативних правових актів мають усі характерні ознаки норм права – вони являють собою формально-визначене правило загального характеру, обов'язкове для виконання, причому його виконання гарантується примусовою силою держави. Дослідник пропонує назвати такі акти «партійними нормативними правовими актами». Істотною відмінністю норм партійних нормативних правових актів від норм, що містяться в нормативних правових актах, вважає те, що вони виходять *не від держави*. Разом з тим він стверджує, що особливе становище комуністичної партії як центрального суб'єкта політичної системи радянського суспільства, органічно зрощеного з державним апаратом, зумовлювало його статус як повноцінного суб'єкта правотворчості і визнання партійних актів джерелами права¹⁶.

До кола джерел радянського права їх відносять також такі дослідники як О. С. Смикалін¹⁷, Д. В. Жукова-Василевська¹⁸, Н. Є. Садохіна¹⁹, Т. П. Коржихіна і О. С. Сенін²⁰, І. В. Міннікес²¹, О. В. Богатова²² та ін.

На нашу думку, акти імперативного характеру вищих партійних органів, як і спільні постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР та ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР, фактично були актами вищої юридичної сили, в яких містяться первинні (абстрактні) норми загальнообов'язкового характеру або обов'язкові вказівки і настанови, адресовані конкретним суб'єктам. Вони конкретизувалися законодавчими та виконавчими органами влади у законах та підзаконних актах або виконувалися безпосередньо суб'єктами, яким були адресовані. Про це свідчить також той факт, що певні групи таких постанов, які регулювали відносини в окремих важливих сферах життя суспільства, втрачали чинність після прийняття відповідних кодексів²³.

Наприклад, на виконання настанов ХХІ з'їзду КПРС, 2 березня 1959 р. було прийнято спільну постанову ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР № 218 «Про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні»²⁴. На ХХІІ з'їзді КПРС (вересень 1961 року) було проголошено партійний курс на розширення

участі трудящих в управлінні державою та правоохоронній діяльності. На виконання цих настанов партійно-радянські чиновники активно розпочали кампанію по залученню широких мас трудящих до охорони громадського порядку й ініціювали створення в республіці близько 30 тис. добровільних народних дружин, до яких входило понад 1,5 млн дружинників²⁵. Це призвело до формалізації й зниження ефективності їх роботи, пасивного ставлення дружинників до виконання свого громадського обов'язку. У зв'язку з цим 20 травня 1974 р. було прийнято спільну Постанову ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР № 379 «Про подальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин з охорони громадського порядку» та «Урочиста обітниця члена добровільної народної дружини з охорони громадського порядку»²⁶. В той же день було прийнято Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про основні обов'язки і права добровільних народних дружин з охорони громадського порядку»²⁷. Постановою ЦК Компартії та Ради Міністрів УРСР № 292 від 28 травня 1974 р. були ухвалені нове «Положення про добровільні народні дружини по охороні громадського порядку в УРСР», «Урочиста обітниця члена добровільної народної дружини по охороні громадського порядку» та Положення про нагрудну відзнаку «Відмінний дружинник УРСР»²⁸.

Зокрема, в згаданій постанові ЦК КПРС зазначалося: «Зобов'язати ЦК компартії союзних республік, обкоми, міськкоми і райкоми партії, Ради Міністрів союзних і автономних республік, виконкоми крайових, обласних, міських і районних Рад депутатів трудящих усунути існуючі недоліки в керівництві добровільними народними дружинами; більше надавати їм уваги та допомоги, підвищувати роль і відповідальність в цій справі партійних, радянських, профспілкових, комсомольських організацій, адміністративних органів, господарських керівників; наполегливо домагатися, щоб роль і значення народних дружин в охороні прав і законних інтересів громадян, в забезпеченні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями постійно підвищувалися»²⁹. Далі йде доволі докладний перелік настанов та заходів, які мають бути здійснені і які, за браком обсягу публікації, не наведені. Утім, найбільший інтерес з огляду на проблематику цієї статті становлять п. 11 і 12 постанови. Зокрема, в п. 11 зазначається: «З метою подальшого удосконалення правового регулювання діяльності добровільних народних дружин **схвалити** Зразкове положення про добровільні народні дружини з охорони громадського порядку (Зразкове положення не публікується) і **доручити** ЦК компартій і Радам Міністрів союзних республік з урахуванням місцевих умов **затвердити** положення про добровільні народні дружини з охорони громадського порядку». У п. 12 зазначається: «Визнати такими, що втратили силу: постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 2 березня 1959 р. № 218 «Про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні»; підпункти «в» і «г» пункту 12 постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 23 липня 1966 р. № 571 «Про заходи з посилення боротьби зі злочинністю»³⁰. Тобто фактично керівництво ЦК КПРС: ініціювало прийняття Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про основні обов'язки і права добровільних народних дружин з охорони громадського порядку», яке конкретизувало нормативні вказівки ЦК КПРС; розробило й схвалило проект положення, який наказало затвердити ЦК компартій і

Радам Міністрів союзних республік; визнано недіючими попередні нормативно-правові акти та окремі їх положення, які регулювали ці відносини. Таким чином, на підставі цього прикладу та багатьох інших можна зробити висновок, що керівний орган комуністичної партії СРСР фактично мав законодавчі повноваження.

Тому вимагають детального вивчення такі питання: нормотворчість керівних партійних органів як один з рівнів нормотворчості; сфери та групи суспільних відносин, що регулювалися керівними партійними органами на загальнодержавному і на регіональному рівнях; способи та стадії нормотворчості керівних партійних органів. Фактично недослідженим є також питання самостійності прийняття нормативних актів керівними органами КПУ, які були частиною КППС, підпорядкованою їй керівним органам. Заповнення цієї лакуни сприяло б подоланню позитивістського підходу до розуміння категорії «система джерела права», а також об'єктивному відтворенню історико-правової реальності.

Отже, в системі джерел права Української РСР повоєнного періоду нормативні акти ЦК КППС та ЦК Компартії України становлять окрему специфічну групу джерел права, оскільки містили нормативні приписи громадських організацій – ЦК КППС та ЦК Компартії України, що мали найвищу імперативність. Ці акти відігравали провідну роль і виступали основним системоутворюючим чинником для інших елементів системи джерел права УРСР повоєнного періоду, оскільки зміст їхніх нормативних приписів фактично визначав структурну будову системи джерел права того часу в СРСР і УРСР та зміст усіх її складових.

1. *Пархоменко Н. М.* Джерела права: проблеми теорії та методології. – К., 2008. – С. 191, 195. 2. *Луць Л. А.* Загальна теорія держави та права : навч.-метод. посібник (за кредитномодульною системою). – К., 2008. – С. 196. 3. Там само. 4. *Хомюк Н.* Система джерел права: деякі теоретичні аспекти // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Випуск 58. – С. 30. 5. *Садохина Н. Е.* Развитие источников российского права в советский и постсоветский период : автор. дис... канд. юрид. н. спец. 12.00.01. – Тамбов, 2005. – С. 8–9. 6. *Доклад Л. И. Брежнев* «О проекте Конституции (Основного закона) Союза Советских Социалистических Республик и итогах его всенародного обсуждения» // Правда. – 1977. – 4 окт. 7. *Венгеров А. Б.* Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. 3-е изд. – М., 2000. – С. 320. 8. *Збірник постанов і розпоряджень Уряду Української Соціалістичної Радянської Республіки.* – 1981. – № 5. – С. 3–7. 9. Там само. – 1956. – № 11–12. – С. 12–22. 10. Там само. 1956. – № 19–20. – С. 4–11. 11. Там само. 1958. – № 5. – С. 5–10. 12. *Музыка І. В.* До проблем вивчення нормотворчості КППС та КПУ в УРСР повоєнного періоду // Міжнародна історико-правова конференція «Нормотворення і систематизація в праві: до 1000-річчя Руської правди і 450-річчя Другого (Волинського) статуту Великого князівства Литовського» (22–25 вересня 2016 р., м. Дубно/ ред. колегія: *І. Б. Усенко* (голова); *О. О. Малишев* (відп. секр.); *А. Ю. Іванова* та ін. – Київ–Херсон, 2016. – С. 347. 13. <http://www.history.vn.ua/book/xrestomatia/736.html>. 14. *Коммунистическая партия Советского Союза* в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898–1986). Т. 11. 1966–1970. – 9-е изд. – М., 1986. – С. 98–99. 15. *Музыка І. В.* Спільні нормативно-правові акти державних органів і громадських організацій у системі дже-

рел права УРСР повоєнного періоду // Правова держава. Випуск 27. – К., 2016. – С. 63–71. **16.** *Токмин С. А.* Партийные акты в системе источников советского права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Сибирская академия права, экономики и управления. – Омск, 2016. – С. 14–15. **17.** *Смыкалин А. С.* К вопросу о предмете науки истории отечественного государства и права // Теория, методология и методика изучения и преподавания историко-юридических наук. – Вып. 1. – Екатеринбург, 2003. – С. 11. **18.** *Жукова-Василевская Д. В.* Источники права России: тенденции формирования и развития: дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2009. – С. 173. **19.** *Садохина Н. Е.* Источники российского права в советский и постсоветский период: учебное пособие. – Тамбов, 2007. – С. 118. **20.** *Коржихина Т. П. Сенин А. С.* История российской государственности. – М., 2005. – С. 218. **21.** *Минникус И. В.* Источники Российского права: проблемы эволюции: учеб. Пособие. – М., 2008. – С. 83. **22.** *Богатова О. В.* Нормативный правовой акт как источник права (теоретический аспект): дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2004. – С. 33. **23.** *Музыка И. В.* Спільні нормативно-правові акти ... – С. 68–69. **24.** *Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях...* Т. 12. 1971–1975. – 9-е изд. – М., 1986. – С. 424–429. **25.** *Довідник дружинника.* – К., 1963. – С. 6. **26.** *Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях...* Т. 12. 1971–1975. – 9-е изд. – М., 1986. – С. 424–429. **27.** *Ведомости Верховного Совета СССР.* – 1974 г. – № 22. – Ст. 326. **28.** *СП УССР.* – 1974. – № 6. – Ст. 38. **29.** *Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях...* Т. 12. – С. 425. **30.** *Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях ...* Т. 12. – С. 429–429.

Muzyka I. V. Regulations Central Committee of the Communist Party of the USSR and the Central Committee of the Communist Party Ukrainian SSR in the system of legal sources of Ukrainian SSR post-war period

The article is an attempt to outline the main aspects of the definition of the role and place in the sources of law of the Ukrainian SSR of the post-war period regulatory requirements Communist Party of the Soviet Union and the Communist Party of Ukraine in view of the considerable amount of this regulatory requirements, much of which was published in Soviet times and awaits its researchers.

The nature, content and validity of the joint acts of the government and Communist Party of the Soviet Union and the Communist Party of Ukraine are investigated. Detailed analysis of the characteristics and legal value of the rules of regulations is done. Analysis of the content of these acts gave reason to believe that they mainly contain primary (abstract) rules of compulsory nature, which are then more specific executive authorities to have adopted by-laws. That is, in fact, these joint decisions were acts of higher legal force along with the laws adopted by the supreme legislative body.

For rules and regulations of party is characteristic all characteristic features of the law – they are formally defined general rule, binding, and its performance is guaranteed by coercive power of the state.

Found these sources of law (acts of Communist Party of the Soviet Union and the Communist Party of Ukraine) different from normal directives party regulatory nature, contain not only reference but mandatory rules and advice. These sources of law are supreme legal force as compared to laws.

Seems appropriate to include the conventional system of sources of law of the Ukrainian SSR post-war period acts of the Central Committee of Communist Party of the Soviet Union and the acts of the Central Committee of Communist Party of Ukraine.

Key words: *history of law, the system of sources of law, regulations of the Central Committee of the Communist Party of the USSR and the Central Committee of the Communist Party Ukrainian SSR, legal force, rule-making, law-making, Ukrainian SSR.*